

J. R.

**"Wspomnienia z jesieni 1939",
Kazimierz Tymieniecki, Wrocław 1972 :
[recenzja]**

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/2, 378-379

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W sumie w latach 1901—1970 wyszły 54 roczniki „Poradnika Językowego”, obejmujące 512 zeszytów. Ich zawartość wykazana jest w wymienionej wyżej książce, podzielonej na cztery rozdziały: I *Indeks autorski*, II *Indeks rzeczowy*, III *Indeks wyrazów i zwrotów*, IV *Indeks formantów*.

Ze spisów tych dowiadujemy się, że w „Poradniku Językowym” ukazało się 16 publikacji w związku z jubileuszami 14 językoznawców (jedna pozycja poświęcona jest jubileuszowi Kasy im. Mianowskiego, oraz ok. 50 pozycji w związku ze śmiercią lub rocznicami śmierci ok. 40 osób.

Indeks rzeczowy wykazuje, że historii językoznawstwa poświęcono w całości 11 artykułów, a nadto historii leksykografii dotyczyło 19 publikacji.

Z. Br.

Pribaltijskim sowietskimi respublikami tridcat let. Materialy k naucznoj konferenciji institutow istorii akadēmii nauk Litowskoj, Łotwijskoj i Estonskoj SSR (20—21 oktjabrja 1970 goda). Wilnius 1970 Akademiya nauk Litowskoj SSR ss. 104.

Wśród kilkunastu referatów zamieszczonych w wymienionym zbiorze trzy dotyczą historii nauki, mianowicie historii etnografii (s. 85—88) i archeologii (s. 95—98) w Łotewskiej SRR oraz historii etnografii w Litewskiej SRR (s. 89—94) w latach 1940—1970.

Z. Br.

Listy J. Baudouina de Courtenay do A. Černego. Oprac. Teodor Bešta. Przedmowa: Witold Doroszewski. Wrocław 1972 Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo PAN ss. 245, fot. Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk.

W wymienionym wydawnictwie opublikowano 255 listów i pocztówek Jana Niecisława Baudouina de Courtenay do wybitnego działacza kultury czeskiej schyłku XIX i początku XX wieku, poety, naukowca, pedagoga oraz tłumacza i głośnego publicysty, Adolfa Černego (1864—1939), i — w dodatku — trzy listy naszego uczonego od matki Černego. Korespondencja ta rozpoczęła się w grudniu 1887 r., ostatni list Baudouin de Courtenay napisał na kilka tygodni przed swą śmiercią: 28 IX 1929 (zmarł 3 XI tegoż roku). Jeśli chodzi o sprawę naukowe, to ogłoszona tu korespondencja przynosi wiele nowych informacji, a sprawy już znane naświetla czasem z innej strony lub je uzupełnia. Korespondencja ta stanowi pierwszy tom korespondencji Baudouina de Courtenay do Czechów i Słowaków, które się znajdują w archiwach bibliotek lub są w posiadaniu rodzin adresatów.

Na początku tomu znajduje się obszerny wstęp prof. T. Bešty (s. 7—30), na końcu jest skorowidz nazwisk występujących w listach. Wśród ilustracji jest portret Černego i dwa portrety Baudouina de Courtenay.

Z. Br.

Kazimierz Tymieniecki: *Wspomnienia z jesieni 1939*. Wrocław 1972 Zakład Narodowy imienia Ossolińskich — Wydawnictwo ss. 363, nlb. 4, ilustr. 29.

Autor *Wspomnień* prawie całe życie związał z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza w Poznaniu, w którym od 1 IV 1919 aż do odejścia na emeryturę w dniu 31 VIII 1960 był profesorem historii średniowiecznej Polski oraz historii powszechnej. Nie doczekał jubileuszu pięćdziesięciolecia istnienia tegoż Uniwersytetu, zmarł w przeddzień złotej rocznicy wszechnicy wielkopolskiej, w dniu 13 października 1968 r.

Wspomnienia prof. K. Tymienieckiego obejmują niecałe 3 miesiące, od 1 września do 22 listopada. Okres bardzo krótki, stanowiący niewielką, jakąś tam mniej niż setną część jego bogatego w wydarzenia życia. Ale czas ten zapisał się szczególnie w historii naszego państwa i jego obywateli: dni grozy i nieszczęść jesieni 1939 w wielokrotnym natężeniu zostawiły ślad w świadomości świadków tamtych wydarzeń.

Znany historyk przez wiele dni błąkał się wśród fali uchodźców z Poznańskiego, zapisując prawie dzień po dniu swoje wrażenia, uwagi o spotykanych ludziach, miejscowościach, ba nawet drobnych szczegółach, jak np. dotyczących budynków czy stroju Księżaków łowickich.

Dla historyka nauki najcenniejszy, wydaje się, jest materiał i spostrzeżenie K. Tymienieckiego z więzienia przy ul. Młyńskiej w Poznaniu. Znalazł się tam autor wraz z wieloma luminarzami nauki Poznania: astronomem Józefem Witkowskim, rolnikiem Zygmuntem Moczarskim, fizjologiem roślin Bronisławem Niklewskim, prawnikiem Alfredem Ohanowiczem, lekarzem Leonem J. J. Padlewskim, geografem Stanisławem Pawłowskim i innymi. *Wspomnienia* są dokumentem źródłowym do ich biografii, szczególnie wiele fragmentów poświęcił K. Tymieniecki prof. Pawłowskiemu, rektorowi Uniwersytetu im. A. Mickiewicza i wiceprezesowi Międzynarodowej Unii Geograficznej, zamordowanemu w styczniu 1940 r. w Forcie VII.

Na uwagę zasługuje bardzo dobre przygotowanie redakcyjne książki. Uczeń K. Tymienieckiego, rektor Gerard Labuda poprzedził ją prawie 30 stronicowym wstępem, skupiając w nim swą uwagę przede wszystkim na pewnych cechach charakteru pamiętnikarza. Profesor Labuda był też konsultantem wydawnictwa i autorem przypisów (wspólnie z Heleną Chłopocką).

Książka posiada liczne ilustracje i aneks, na który składają się dokumentacja z przesłuchań na gestapo i biografie profesorów — współwięźniów.

J. R.

„*Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*”. Seria B. *Historia Nauk Biologicznych i Medycznych*. Wyd. nauk. Zakład Historii Nauki i Techniki PAN, z. 22: 1972 ss. 160; z. 23: 1972 ss. 220.

Seria C. *Historia Nauk Matematycznych, Fizyko-Chemicznych i Geologiczno-Geograficznych*. z. 16: 1972 ss. 116; z. 17: 1972 ss. 235.

W serii B zeszyt 22 (przygotowany pod redakcją naukową K. Rowińskiego) poświęcony jest problematyce medycznej. Składa się on z trzech rozpraw. Pierwsza — J. Czerniatowicz, *Studia grezystyczne lekarzy w Polsce w XVI w.* omawia prace naszych lekarzy, takich jak Józef Strusiek, Józef Zimmermann (Tectander) czy Krzysztof Heyll nad medycznymi tekstami greckimi Hippokratesa i Galena. Autorka dla ilustracji swoich wywodów przytacza zarówno fragmenty tekstów greckich jak i ich przekłady na łacinę. Artykuł drugi — M. Łyskanowskiego, *Rozwój postępowej myśli psychiatrycznej w warszawskim środowisku lekarskim w XIX w.* dotyczy postępowania z psychicznie chorymi i ich leczenia oraz poglądów lekarzy warszawskich na istotę chorób psychicznych. Trzeci — R. W. Gutta, *Dzieje badań nad niedokrwistością złośliwą (1871—1971)* przedstawia historię prac, które najpierw doprowadziły do możliwości stwierdzenia anemii złośliwej, a następnie do wykrycia środków leczniczych. Do prac tych wnieśli wkład uczeni całego świata. Wśród nich nie zabrakło również Polaków.

Na zeszyt 23 (przygotowany pod redakcją naukową S. Brzozowskiego) składają się prace z historii weterynarii, leśnictwa i rolnictwa. Pierwsza z nich to H. Rakoczy, *Nauczanie weterynarii na Uniwersytecie Krakowskim do roku 1850*. Autorka opisuje stan nauk weterynaryjnych na przełomie XVIII i XIX stulecia w Europie,